

УДК 371.315:82

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО ЛІТЕРАТУРНОГО НАВЧАННЯ

Тригуб І. А.

У статті розглянуто проблему інформатизації шкільного літературного навчання, розкрито її методичний аспект, зокрема окреслено специфіку організації навчальної діяльності на заняттях літературних курсів за вибором із використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: методика навчання, українська та зарубіжна література, інформаційно-комунікаційні технології навчання, мультимедійна шкільна лекція, мультимедійний проект, віртуальна екскурсія, комп'ютерне тестування.

В статье рассмотрена проблема информатизации школьного литературного образования, раскрыт ее методический аспект, в частности обозначена специфика организации учебной деятельности на занятиях литературных курсов по выбору по использованию информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: методика обучения, украинская и зарубежная литература, информационно-коммуникационные технологии обучения, мультимедийная школьная лекция, мультимедийный проект, виртуальная экскурсия, компьютерное тестирование.

The article covers the issue of school literary informatization, reveals its methodological aspect, including specific organization of learning activities in the literary elective courses using the information and communication technologies.

The topic is motivated by importance for successful problem solving literary studies profile. Educational use of modern ICT provides opportunities for differentiation schooling, full implementation of creative, search, personality-oriented, communicative learning in terms of forming literary education and improves its quality.

The article states that elective courses are the form of differentiated education and the necessary component of modern literary education. They complement, widen the content of relevant subjects' in philological courses, provide in-depth level of their study, facilitate professional self-determination of first-graders.

The author discloses the specifics in contextual study of Ukrainian writers' works at optional courses and the use of information and communication technologies. Methodical efficiency of them are achieved by following rationally chosen approaches: multimedia school lecture, multimedia project and virtual excursion. These educational management methods and techniques provide step-by-step mastery of analysis and Ukrainian literature art work interpretation by senior pupils in wide cultural context.

Computer tests practice are recommended as one of the efficient ways of educational control for senior pupils, that gives a teacher the opportunity to get actual information about current results of learning and is especially useful in trainings for ZNO (External Independent Evaluation).

Key words: teaching methodology, Ukrainian and foreign literature, information and communication training technology, school multi-media lecture, multimedia, virtual tour, computer testing.

Постановка проблеми. Однією із форм диференційованого навчання, важливим варіативним компонентом сучасної шкільної літературної освіти є курси за вибором, які доповнюють, розширюють зміст профільних предметів філологічного напрямку, забезпечують поглиблений рівень їх вивчення, сприяють професійному самовизначенню старшокласників. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) створює широкі можливості для диференціації та індивідуалізації шкільного літературного навчання, всебічної реалізації творчих,

пошукових, особистісно орієнтованих, комунікативних форм навчання в умовах профілізації, що в цілому сприяє підвищенню його якості.

Аналіз останніх досліджень. У працях сучасних науковців О. Савченко, Н. Бібік, В. Кизенка, Л. Липової подано загальний аналіз проблеми шкільного профільного навчання, методичні основи профільного вивчення літератури визначено в дослідженнях Н. Логвіненко, З. Шевченко, В. Шуляра, Т. Яценко.

Проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі є об'єктом розгляду вчених В. Бикова, Ю. Жука, В. Мадзігона, М. Шкіля та інших. Методичний аспект використання ІКТ у навчанні літератури розкрито у працях Г. Бійчук, Т. Бабійчук, М. Вороліс, П. Гороль, О. Дем'яненко, О. Ісаєвої, Л. Назаренко, А. Уліщенко, В. Уліщенко, В. Шуляра, Т. Яценко.

Виділення нерозв'язаних раніше аспектів загальної проблеми. Нині актуальним залишається питання щодо розроблення ефективного методичного супроводу вивчення літератури на заняттях літературних курсів за вибором в умовах профільного навчання.

Мета статті полягає в акцентуванні актуальності проблеми інформатизації шкільного вивчення літератури та розкритті методичних засад використання ІКТ на заняттях літературних курсів за вибором.

Виклад основного матеріалу дослідження. Профілізація шкільної літературної освіти – важливий чинник її модернізації, що зумовлює якісні зміни як у розробленні змісту, так і в методах, прийомах і формах організації навчального процесу. За таких умов посилюється роль літературних курсів за вибором (спецкурсів та факультативів) як однієї з форм диференційованого навчання. Вивчення літератури на заняттях курсів за вибором сприяє систематизації предметних знань старшокласників, зокрема теоретико-літературних, історико-культурних та естетичних, а також збагаченню їхнього читацького досвіду, підвищенню загальнокультурного рівня та розвитку читацької компетентності загалом.

Ефективним засобом реалізації завдань профільного літературного навчання є широке застосування ІКТ. Сучасний учитель-словесник не може бути конкурентоспроможним без належного рівня володіння засобами інформатизації навчання. Професіоналізм педагога також визначається його здатністю до виправданого, а не формального відбору методів, прийомів та форм навчання, спрямованих на формування компетентного учня-читача. Зауважимо, що використання ІКТ, зокрема електронних посібників, підручників тощо, значно полегшує працю вчителя, економить час підготовки до уроку. Однак їх застосування не повинно стати самоціллю діяльності вчителя, а бути методично доцільним і аргументованим. Словесникові варто надавати пріоритет роботі з художнім текстом, уникати стихійного характеру практикування ІКТ, а вивільнений час використовувати для творчої співпраці з учнями.

Застосування новітніх інформаційних технологій на різних етапах навчальних занять літературних курсів за вибором має позитивний вплив на якість засвоєння учнями предметних знань, впливає на удосконалення умінь пізнавальної самостійної діяльності, мотивує потребу в розвитку читацької культури, сприяє індивідуалізації навчання. Тому обумовленою є потреба у формуванні інформаційно-комунікаційної компетентності учнів, що розуміється як здатність використовувати ІКТ та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань [3].

Зауважимо, що методична доцільність ІКТ на заняттях курсів за вибором визначається оптимальним поєднанням традиційних та інноваційних методів вивчення української і зарубіжної літератур. Проведення мультимедійних лекцій та презентацій, застосування методів комп'ютерного тестування знань учнів, самостійна індивідуальна та/чи групова підготовка школярами мультимедійних проєктів тощо мають максимальний результат щодо якісної організації навчального процесу на заняттях літературних спецкурсів і факультативів.

Так, у процесі вивчення спецкурсу "Художня література в контексті світової культури", мета якого – розширення предметних знань учнів, формування їхніх світоглядних орієнтацій і компетенцій у сфері художньої культури, оволодіння методикою аналізу художнього твору на літературознавчому рівні в широкому культурологічному контексті ІКТ виправданим є використання мультимедійних технологій на занятті з вивчення оглядової теми "Символізм у світовому мистецтві"

[1]. Мета вступного заняття передбачає ознайомлення учнів із символізмом як естетико-філософською основою світового модерного мистецтва, типом художньої творчості, що відображає дійсність у символічних формах. Можливість глибокого осмислення специфіки самобутньої течії модернізму надають самостійно підготовлені творчо-пошуковими групами учнів короткі презентації, що розкривають особливості мистецтва символізму у різних жанрах, зокрема у живописі, музиці та театральному мистецтві.

Візуальне уявлення про символізм створить віртуальна екскурсія до картинних галерей світу "На вернісажі символістів", що продемонструє репродукції робіт художників Пюві де Шавана, Оділона Редона, Арнольда Бьокліна, Франца фон Штука, Михаїла Врубеля.

Презентація групою музичних критиків фрагментів творів О. Скрибіна надасть учням можливість відчувати його творчу манеру – нервовість, імпульсивність, тривожність пошуків, що притаманні для мистецтва символізму в цілому, та домінування образів, пов'язаних із вогнем, злиття звукових і світлових образів, характерних для символізму цього митця зокрема. Такі повідомлення стануть мотивацією подальшої навчальної діяльності школярів. Однак деяка калейдоскопічність та поверховість презентації навчальної інформації може становити певну загрозу для цілісності й глибини сприйняття твору. Тому на наступних заняттях літературного спецкурсу варто сконцентруватися на окремих творах мистецтва, розкрити художню неповторність деяких митців [4].

Слід пам'ятати, що на занятті літературного спецкурсу в центрі уваги вчителя та учнів мають бути твори словесного мистецтва. Методично правильна побудова уроку має виключити ймовірність того, що у сприйнятті учнів буде зменшено вартісність, самодостатність літератури у порівнянні з творами живопису, музики, кіно тощо. Водночас контекстне вивчення повинно налаштувати школярів на осмислення літератури як невід'ємної частини світового мистецтва. Тому актуалізація опорних знань передбачає обов'язкове звернення до "Поетичного мистецтва" П. Верлена – маніфесту світового символізму та його порівняння із віршем українського поета М. Вороного "Краса!", який став своєрідним поетичним маніфестом символізму в українській літературі.

Тестова перевірка знань учнів, яка набуває особливого значення в умовах зовнішнього незалежного оцінювання випускників, є найбільш ефективною під час застосування тестових технологій. Так, завдання на вибір правильного варіанта відповіді можуть використовуватися для актуалізації опорних знань школярів на початку заняття, на заключному етапі уроку для узагальнення та систематизації навчальної інформації, виявлення потреби в корекції сприйняття. На підсумкових заняттях доцільно запропонувати тестові завдання (аналогічні до завдань ЗНО), що перевіряють розуміння учнями різних течій модернізму. Наприклад,

1. Який літературний напрям поширюється в поезії останньої третини XIX – на початку XX століття?

А) символізм; Б) акмеїзм; В) футуризм; Г) авангардизм.

2. Яка країна є батьківщиною символізму?

А) Росія; Б) Англія; В) Франція; Г) США.

3. Який художній засіб є основним у символістській поезії?

А) епітет; Б) порівняння; В) уособлення; Г) сугестія.

4. Який поет є автором поетичного маніфесту символізму?

А) Бодлер; Б) Верлен; Г) Вітмен; Д) Рембо.

5. Який поетичний твір став маніфестом символістів?

А) "Пісня про себе"; Б) "Альбатрос"; В) "Голосівки"; Г) "Поетичне мистецтво".

Тестові завдання іншого типу можуть передбачати встановлення відповідності між українськими і зарубіжними поетами-модерністами (Олександр Олесь, М. Вороной, А. Рембо, М. Семенко, П. Верлен, О. Блок тощо) та літературними напрямами, до яких належить їхня творчість (символізм, футуризм, акмеїзм, авангардизм тощо).

Виправданими також є завдання на встановлення послідовності, зокрема щодо хронології появи модернізму як художнього напряму.

Результативність використання засобів навчання залежить від того, наскільки вони відповідають структурі уроку та змісту навчального матеріалу, формі навчального заняття (урок-презентація, урок-дослідження, віртуальна екскурсія,

тематичний проект, урок узагальнення та систематизації знань тощо), якою мірою враховують індивідуальні особливості учнів та специфіку класу загалом.

Таким чином, використання ІКТ у процесі поглибленого вивчення художньої літератури в класах суспільно-гуманітарного, філологічного та художньо-естетичного напрямів сприяє ефективній організації контекстного розгляду художніх творів, що досягається реалізацією культурологічного підходу.

Висновки. Оптимальне застосування на заняттях літературних курсів за вибором інформаційно-комунікаційних технологій – один із ефективних шляхів забезпечення якісно вищого рівня вивчення української та зарубіжної літератур в умовах профільного навчання.

Література

1. Літературні курси за вибором в умовах профільного навчання: 10 (11) класи : зб. програм / відпов. за випуск Т. О. Яценко. – К. : Пед. думка, 2011. – 88 с.
2. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11 класи. Українська література. Рівень стандарту. Академічний рівень. Профільний рівень. – К. : [Б.в], 2010. – 112 с.
3. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листоп. 2011 р. № 1392 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/1392-2011-p. – Назва з екрана.
4. Яценко Т. О. Вивчення літератури модернізму в старшій школі : метод. посіб. / Т. О. Яценко. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2013. – 144 с.